

ГЛАС ЦРВГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПО.

У И КЊИЖЕВНОСТ.

БРОЈ 8.

НА ЦЕТИЊУ, У ПОНЕЂЕЉНИК 24. 4

А (8. ОЖУЈКА) 1875.

ГОДИНА III. (V.)

„ГЛАС ЦРВГОРЦА“ излази један пут недељом. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. За сва друге земље год. 4. 2. За остале плаћа се по ред 5 и

четврт год. 1. 50. и. За ЦРНУ год. 7; по с. 3. 50.; четврт 1. 25. и. и сва наруџба плаћа се администратору, а доноси у редакцију на Цетиње.

СТАЊЕ УГАРСКЕ.

Због немога неповољног финансијског стања Угарске, избио је у Пешти министарска криза. Оставку, коју је министарство унјед бугарске дебате дао, краљ је ухватио. Од то доба воде се непрестано преговори међу најглавнијим членима странака о образовању нове владе. Сак краљ дошао је ради тога у Пешту. Ја ли до данас састављено ново министарство, не знамо. Могућно, да јесте, јер опозиција „Н. Корени“ јавља, да се барон Венкхајм прихватио, да састави нов кабинет. За финансију изабавио је Сел на мјесто Гиција, а К. Тиса, вођу левнице, за унутрашње послове. Председништво и ова два министарства најважнија су. Остала мјеста или ће задржати досадашњи министри, или други понуђени. На овај начин добиће Угарска нову владу. Министарска криза престаће. А да ли ће тијем нестати и кризе, у којој се Угарска постојано налази, и без министарских криза?

Ми јако сумњамо. Сумњамо из више, чини нам се, оправданих и јаким разлога. Сумњамо због састава министарства. Министарство ново саставља се из људи противних начела. Њих није прикупно један програм и они није-сп сложни у свијетима питањима. Кажу да су се стране њихове договарале и споразумјеле у питањима: о природној бинци, о царинизацији и трговинским уговорима, о правосудју и резорци администрације. Но о петом и најглавнијем питању, које је и породило кризу, о покриву дефицита, нијесу се могли споразумјети. За то данас тешка плаћа још нема већине у земљаској скупштини за себе. А може лако бити, да је неће ни добити. Селова финансијска политика и Гицијева, једна је и друга. И Гицијевор је пасти, а поздрављен је из столица министра финансије као спаситељ отаџбине. На како ће се моћи нови

министар Сел одржати? Најбоље је да се саомеже министри, хоће ли се сажити странке, кад то није предходно учињено.

Резорци администрације у стању би била, да најбоље дјелује на побољшање жалосног финансијског стања Угарске. Али те резорне о којима се каже, да су се десница и левница савласали за исте, биће, бојимо се, врло неистините.

Мало понуштање једне странке другој не може никако бити овај радикалан лијек, који је стању Угарске неопходно нуждан. Преустројство државне управе из оснине, да буде простија, праведнија и једнакија, једино може да народе угарске задовољи и њезине финансије подигне. Таковом преустројству не нада се нико од ове нове владе.

Да истреби све узроке, доста је, да нагласимо још народности. Није пријетња ни празна ријеч то, што се непрестано говори, да Угарска не може имати ни напретка ни опстанка, догод су незадовољни љезни народа, којих је три пута више од владајућег, мађарског. А Венкхајм-Тисино министарство неоприче ни мало, да ће се у Угарској другачије владати него до сада.

На тијех узрока држило, да ријешенем министарске кризе, неће престати криза Угарске, и да због тога опет ни ово ново министарство не може бити дугога вијека. О финансијске неагоде и властољубивост мађарску разбине се свако министарство. И тако ће или редом и непрестано догод буду могуће ове промјене, све до оних промјена, пред којима мађарски државници данас затварају очи.

ИСТОЧНО ПИТАЊЕ.

„Ново Време“ доноси у својој 24. броју од 29. Јануара овај чланак под горњим насловом: „**Ма до сада није јасно, како се одлучио да горишко политички стварима на истоку, или о тако јавном источном питању, које унјед подгоричког сукоба у владу није из нове букило. Да нашој читаоцима јасније буду садашњи заплети у турској царевини, ми сматрамо за дужност своју да им изнесемо у кратко неке догађаје из најновијег доба који су са собом ујединили садашњи положај на истоку.**“

Ма како да су разнолики та догађаји за посљедњих петнаест година, посљедње њихове биле су сличне, готово са сликом слично у односу на турску власт. Читаоци се јаким опочињу, како је у Јунију 1860 г. у сред односног мира, који је на истоку владвао, у једанпут планули крвава сјеча у Сирији. Због тријерија којикаких, међу становништвом на Ливану, међу Друзима и Мировитица, буку најжаснија међусобна војна; коју су красили најжаснији призори нечовјечности и фанатизма. Због тога у селима, фанатична војна и говеле Хришћана неизоставно да се распоростро и до мноштва варошја у Сирији, у Сидону, Заули, Дир-ел-Камару, Бајруту и Дамаску хљаве новиних Хришћана постало жртви, разудано масе Друза и Турака. Вицекомеу холандски погуб; америкашки бјело рањен. Силни грабеж насиле и палењине бјеху декорације то ужасне драме, која исцупи срцево цмо образовани свијет. Чим у Цариграду досијехе вјести о крвавим догађајима, султан Абдул-Медид одлучи у Сирију тадашњег министра спољних послова, по којем Фуад паши са највишим пуномоћјама да изиди и утисни ту ствар, која је била прилично заплетена и тине што се у њу Француска енергично ујемшала. При свем том, те позне мјере турског правосудја нијесу сматале француској војсци да се испуни, у Септембру у Бајруту, и да пробави у Сирији скоро читаву годину дана. То је била влада Турској за хрђаву њеку администрацију, за слабост њених власти. Осим тога, турска каса ч Друза, по ријешену комесара јевропских сила, платише штету по-

ПОДЛИСТАК.

ПИСМА ИЗ ЊЕМАЧКЕ.

Хамбург — 1870.

II.

Ни у једну земљу не долази толико странаца као у њемачке земље. Њихове државе границе са свијема народима у Јевропи. Ни Инглези, ни Французи, ни Италијани, ни Скандинавци, не могу никуда у еухопуту Јевропу корачити, а да се не додирну њемачке стихије. Нарочито Руси куда се год моћу ударе на Њеце. Они су им свуда на путу. Колако су услужни према Русима када преко њихових земаља путују; толико су неучтив кад Руси преко црног мора у Цариград поћу. Лијепе су и простране земље у којима Њеци живе. Оне су непресејане најљепшим ријекама, изкијешане са најплоднијим долинама и брежичицама. Морскијех обала имају довољно, и од његов времена добро се с њима користе. Гвоздени путеви учинили су те је путујући свијет саборноу Италију, све то иде по Њемачкој. Клима је умјерена и пријатна. Поред ријеке Мајне, Некара и Рајне роди најљепше вино, а свуда без разлике расте мељ за пиво. Угодан је положај оних земаља у сваком погледу. Њемачка је срце Јевропе, за то Јевропа и нека срца за Сјевне.

У свијема Њемачкијем земаљама, осим пјесковитијех прајских равница, радо се задржавају странци. Њихови пјетоме обичаји, лијепи и здравни предјели, многобројне лековите воде, потпуна лична слобода и сигурност, добро уређеност универзитета и шваре, привлаче странце у свако доба године. При том ни у једној земљи не можете тако угодно и тако јестиво живјети као овда. У Француској има само двије вароши у којима се странци највише задржавају; то је: Париз и Ница. У раскошним Париз доћу те упрости своје новце и своје здравље; а у скровитост мјесто Ницу, иду те се лијече и умру. — Њеци називају Париз Вавилоном; али опет заведе његовој стапа, његовој величини, индустрији, конументацији, и свеу што Париз узвишава над свијем другим варошима овога свијета. Све вароши Јевропе и Америке подражују Паризу. Минхен, Берлин и Беч при сваком свом предузећу, уздишу и гласно вичу: „ни јом да дуго неће се моћи назвати великим варошима. Према Лондону, Паризу и Новом Јорку, ми смо велика села.“ — Италија има три вароши које странци најрадије походе. То је лијепи Фиренција свагда пуна цицјеља; Рим пуна самјих стварна и развладна, и Цезањ пуна природне лавоте. Венеција изашла је из воде. Свијет неће више ни у Ницарани да је гледа; неће више ни њене слике да купује и по својој соби да вјеша, као што је негда за вријеме њене славе чинио. С варошима била као и са великим људима. Како посрну, осирошаше, свом ни окресе лећа.

Њемачкијех вароши, у којима се странци и леги и зими задржавају, врло много има. Међу те вароши треба разумјети и неће број швајцарских мјеста; јер најљепши и најљепши дво Швајцарске припада њемачкој језику и њемачкој народности; исто тако треба бројити међу њемачке вароши и она прелепа славенска мјеста и купатила у Аустрији у којима се славенски неговори.

У Италији и Француској морате живјети по њиховим обичајима; како су они навикли јести и пити тако морате и ви. У њемачким мјестима странца неосјећа да није код своје куће. И свијем Инглези којима је тако тешко угодути, који се толико поносе својом домовином, исповједају: да треба у Италији стећи, а на Рајни потрошити. Многи од њих тако и чине. Зачуди се човек кад види колико има дјече из Америке, Инглешико и другјех далеких земаља, по јавним и приватним њемачким школама у свијем предјелима. Њемачко васпитање дјече, донада се мноштва народна. Оно је постепено, скромно, тежело и побожно. О Њецима и Швецима изела се да су најбољи учитељи. Они су до сад показали да највише могу имати стрпљива око васпитања.

Странца кад дође међу Њеце, лако стече познаниства, доу га и пријају свуда, а гдје је у квартиру, не разликују га од својих рођенијех. У Паризу морате непрестано сједити у скупи гостиницама; Инглези држе од вас затворени врата и дању и ноћу. Кад правите погрешку у њиховим језицима, они вам се свију; ако незна-те њихове обичаје они вас сматрају за барба-

страдали Хришћанима а после се међу високом портом и великим државцима закључу у Париграду особита конвенција, на основу којих установиштво ливанских гора¹, које је састављено из двије стотине хиљада Хришћана а само тридесет и шест хиљада Друза и Турака, да је под управом особитог генерал-губернатора, који да се бира међу Хришћанима а да зависи само од Његовог Величанства Султана. Генерал-губернатор ливанских гора може се сметнути само судски. Накратко, након сјече у Сирији, та провинција отоманске царевине, по силу више наведене конвенције бјеше стављена у особити привилегиран положај у односу к централној власти, тако да је та провинција сада полузависна. Сада је управа над Ливаном повјерена Рустан пашин, њекадашњи представник царевине Турске у Петрограду. Надају се, да ће добра администрација и управа тога паше бити провинцији од велике хасне. (17)

Предајећи једном од следећујих догађаја — удаљењу турске посаде из ерских градова, биће изишло да напослијеком о дипломатској бури, која се дигла у своје вријеме тих повода. Зна се, да је кнежевина Србија готово независна, малена држава, која има своју засебну управу и своје законе, који се разликују од закона својега суверена — Турске. Код таког стања ствари, пребивање турске војске у Београду и другим градовима у Србији показало се као непожељно. Читаоци свакојакно знају, да су за вријеме покојног кнеза Милоша Срби захтевали и не у земљи, да се градови уступи њима. Ваља пријетити само, да је само мудра попустљивост тадашњег везира Али поше спрјечила раскидање са Србијом, а може бити, и још много већу катастрофу, која је тада истоку грозил. И у овом случају видљиво ограничење централне власти турске државе. Али и нико тога већ врло лабаву власт портини над својим вазалом, након уступања градова, изгубила је свако реално значење.

Нема сумње, да је међу најважнијим епизодама суверене историје на истоку устаник Кандаћана, која се почивала од 1866—1868 године. Кандаћани су живи учествовали у борби грчкој за независност, и од тог доба им је политички идеал био да се уједине са слободном Грчком; а неуредна и тешка управа турска одгајивала је у њима ту тешку системитичку. Реформе су се често обећавале, али се никуд испуњавале, док је терет налога постајао све већи и тежи с дана у дан, и доверљиво јадне становнике до крајности. Крајња сврхотна, савољна система турске управе бјеху главни узрок, који изазва тај крајњи устанак. Оно истина било је и других спорних и спољних побуда као нпр. падање у помоћ Грчке и падање да се од турског господства није тешко ослободити. Овије је на месту, да изнесемо један факт, који је мало познат, кога познатије само из књиге француског публицисте Виконта де Кастона („Musulmans

et Chrétiens, Constantinople 1874) који је био пријатељ покојног Фуада пашин и имао приступ у политичким круговима у Париграду и Паризу. Познати грчки патриота, генерал Карелин, Кандаћанин, био је пријатељ цара Наполеону у оно доба, када је Наполеон још као авантюриста живио у Лондону. У срећнијим данима својим Наполеон није заборавио свога познаника и генерал Карелин, који је имао слободан приступ владу у Пале-Ројалу, имао је често и аудијенцију код цара. У прољеће 1866 године када догађаји на острву Кандији посташе врло опасни, генерал Карелин, пошто се договорио с принцем Наполеоном, јави се цару с молбом да га наменије за губернатора на Кандији. Генерал је са ватреном бесједом изложио своје молбе и пријетио да ће „појав француске флоте и војске око Кандије бити доста да одржи Турке у пристојној даљини, а који земљаци благодариће онда ваха за слободу“. Наполеон одговори генералу: „застај у прилици за Хришћане у Кандији међу учинити мање но некада за Хришћане у Србији“. Генерал је разумјео Наполеона рђаво. „Идите, прогласите се слободни, а ако буде потребно ја ћу бити с вама“. Тако је разумјео генерал Фрау Наполеону, која се сложи с његовим мишљењем. После оск дана, представници различитих дјелова Кандије изкупише се на виђење, да вјећају о реформама, које ће Јевропа гарантовати. Је ли нужно казивати, да је генерал Карелин, пита аутор, стајао у свези са овим виђењем? Али било како — му драго тек Турци неумједоме да спрјече неспрећу. На просбу Кандаћана, која је била управљена на име Султана, да се сваке данци да се комуникација уреди, да се подигну школе, судови и да се обезбеди лична слобода, Турци одговорилише мишљењем, а после, везир им сам одговори, да им се молба не прима. Очајничка се борба одпоче. Потоци се крви просуше. Земља се опустоши. Тек након двије године некорисне сјече, порта савишле пристати на реформе. При крају 1867 г. тадашњи везир Али паша долази на Кандију са ираде и реформима. Кандаћани добише много олакшање које прије устанка ни тражили нијесу. Кандаји заузео привилегиран положај, благодарећи својој јуначкој борби, и да су јој вође у устанку имало вјештији политичари били, острво би бар добило аутономију као острво Самос. Реформе, које је Кандија извојевала, оснивају се на овоме: Острво управља генерал-губернатор помоћу два свјетовника, од којих један Турчин, а други вазда мора бити Хришћанин. За администрацију јавних послова, школа и путова уређен је тако звани „административни савет“ — коме су чланови Мусуљмани и Хришћани — кога бира народ. Губернатори (мугесерири) и кајмаками бирају се пола из Хришћана; а кајмакам Хришћанин да има помоћника Турчина и обратно. У главнијим мјестима на острву уређени су мјешовити судови; судије бира народ. У резиденцији

генерал-губернатора постоји суд више инстанције.

Док је Кандија скупом крљу својих синова, купила неке олакшице и ограничења турској самовласти, друга једна већа земља, која је независна с Турском а којом управља вјешт администратор и политичар, — добила још знатнијих и битнијих политичких олакшица, само са свим на други начин. Та је земља — Мисир. Што побједоносним војнама није могао да задобије чувени Махмед-Алија то је задобио на миран начин, без дрине, лукави садећи кедис Исмаил паша. Крајем Маја 1866 године султанско прале, главна циљ и нашта кедифова потврди његовој породици право непосредног престолонаследства у Мисиру. Познавање турског двора и његових етикета и вјешто користење тих познављења — то учини те Исмаил-паша поста прави краљ у земљи Фараонској. Ваља пријетити да је кедис кико своје вјештине, којом је задобио за се благовољење у Стамбулу и Сарвију вазда имао поред себе богато набављену бесу, оно дакле, што је по ријечима Фигура, аргумент коме се не може нико одупрети. Мало доцније опет тим путем дубоког поштовања и оданости према калени и путем понизних преговора, вискерал је дошло до различитих доукупљивањих права, као на пр! прва да самостално узмеу трговачке уговоре са страним државама, тако да је кедис жисирски знасто мањом подчињен порти но кнежевине српске и румунске. (Свршиће се).

ДОГАЂАЈИ У СВИЈЕТУ.

Француска народна скупштина примила је са двије трећине гласова закон о сенату. По томе суди се, да је већ једном утврђена влада и државна форма Француске. Сада ће се одмах предузети образовање нове владе, а по томе ће се скупштина одгодити на дуго вријеме, да се нова влада упути и спреми за рад. Француски републиканци показивали су овога пута велику умјереност и пожртвованост, гласајући за валонски законски предлог, јер им је главна и једина тежња била, да се република утврди и осигура. Различити њезин према својим начелима, оставили су врелену. О савоме Гамбети, којег најпретераније називају, говоре сада новини, да је поступио не као трибун, него као прави државник. У Француској су странке многе и моћна а неаустојанство принсије се народу француском као нарактерна црта, за то се је бојати, да се опет на зло необрне данашње повољно стање. Не упуста ли се нова влада у монархијне интриге сви су изгубили ту, да ће се република утврдити.

О одступању Бизмаркову престало се говорити, али свакојакмо држи се, да је то још само питање времена. Или кнез Хоензолеје или посланик Кајдел биће му скорим придан као по-

рина и за простак. Њеци су учини према странцима, но и страци су врло учини према њима, јер потроше сваке године само у рајнски предјелу око три милиона талијера, рачунајући у ту суму и оно што изгубе играјући на рулетима у њиховјет поткупца.

Све оно што је код другејех народа доброг. Њеци признају, увијају и пријави, они се уче и користе од сваког народа. Французи и Инглези довољно су сами себе: они као дијаманти угађају се и усавршују сами собом; мудрују сами својом мудрошћу, ладују сами својом лудошћу. Они само себе држе за праве народе на овом свијету. То им нико не може одрећи. Они стоје данас на врху развића људског рода. Са особитим поштовањем сви народи изговарају њихово име. Све што је страво нема у Инглешкој и Француској цијене им поштовања. Они не посећују која није у њиховој земљи изаткана, нечитају књигу која није на њиховом језику написана. Као што је негда год старијех Грка рече и а р а р — које значи страво, странац — била доволна да ознаки рђаву стар или неодобрежена чојена; тако је исто данас у Инглешкој и Француској. У Лондону и Паризу за стране људе и за стране есепне нека цијене им уважења. Мало има изузетак; међу ове изузетке спадају цигаре и Гарибалди.

Њеци све боље кљнге које изиђу код Инглеза, Француза и другејех народа одмах преводу. Французи нијесу још ни њежњак првог пјесника на свој језик иједокућног превела. Ње-

ци неумију да пишу за Французе; а Французи пишу за читав свијет. Њекаки романи ма колико да су лепеши, неиду преко француске и инглешке границе; ко би њих тамо читао. Гледао сам у Паризу кад су у театру представљали Шилерову Марију Стјуарт. Французи су звијевали; њихоме није се допала, и нијед се није више представљала. То је за њих био комад без живота. Они не броје да су били у театру ако им нијесу удариле сузе на очи од жалости или од смјеха. То је све једно. Сачо лека су сузе. То су најзаконитије кљнге на свијету. То је најдрагоцијенији бисер сухоземне школке што се зове чојек. А чојек је једино животино које је по образу и по подобју божењу створено, пак и оно једино међу свијем животињама има способност да плаче.

Французи и Инглези неуче туђе језике. Они су свијет за себе. Ко хоће с њима посла да има мора њихов језик учити. „Шет година како сам овђе — нише један Француз из једне њежњаче варошине — и још нико неговори француски“. Он се није чулао себи да за толико времена није научио њежњачки, него се чудно да њему да дубав није цијела варош француски проговорала. Инглези још мање уче туђе језике. Све што им треба они имају на својејезу језику. При том Инглез радо ћути. Он може проћи цијелу Јевропу да ништа неговори. Он сматра Париз, Милхен, Риз, за кратке штације свога дугачког путовања. Њихово је море и све што је преко море. Они су много способнији од старих

Римљана да управљају свијетом. Шеснајест милиона прављеж Англеза, владују над 240 милиона неинглеца. Никако преулазећи на како оно тешко било, није се њиховој издржљивости и скопости отело. Производи њиховијех рука надхладују производе другејех народа: инглешки машини то су најбоље машини; инглешки бивте, то је најбољи бивте.

Њихову озбиљност и тачност у пословима не може нико надмашити. Дасцијалима им је издржала све пробе. Тридесет година има како се прича о једној лађи што се потопала у тихом океану према Панами. То је била једна велика војена лађа. На кој је био поред великог броја војника јоште и жена и дјеца и другејех путника. На један пут, далеко од обале, укаже се на дну лађе једна рупа, и вода почне са свом снагом у лађу кулати. У заљу су пријели воду, лађа је све дубље тонула. Кад капетан види да нема спасења, командује те сви војници стану под оружје у ред на лађи. Сада заповједа те се сва четири чајца, што су били на броду, спусте на море, и у највећем реду најприје жене и дјеца, па после остали путници сају у чајце. Чајци су били пуни и одступе од лађе. Војници стајали су под оружјем у највећем реду, а лађа је све јаче тонула. Капетан командује и војници пушке напуне; кулака је свирала народну пјесму, и кад је већ било да са свим потону, опале из пушака последни патрон, викну у глас: „живједа Инглешка!“ и нестане их заједно с лађом. Они са чакаца нахали су им маравама, клечали

војника, који ће га дојичије и са свијем замишљеним да није било онога несретног процеса, гроф Армин био би ту први кандидат. Стоји ли одступање Бизмарково у свези са његовијем слабим здрављем или са другим важијим узроцима? Мишљимо да је прије овог последице. Међутим, да ли Берлин не буде без министарске кризе, која је сад скоро у све престонице заваљала, искочија је „са свијем основана“ вјест, да ратни министар Камеке одступа.

Размирица Прусије са Шпанијом због брода „Густава“ још није ријешена, али су неосновани гласови, да Прусија спрема оружану силу против Шпаније због тога. Џемички посланик у Мадриду Хагенел предао је већ своју вјеровицу краљу, а то је знак, да ће се на повољни начин размирица ријешити. Иначе из Шпаније, са бојашта никкијих новости. Карлосе, оставши побједитеља у последњим бојевима, јако су се ослепили и утврдили, и данас има мање изгледа, да ће се овај несретни грађански рат окончати, него пред долазак Алаонзоа.

О садашњем стању турске државе доноси „Кеан. Пиг“ које су изада пријатељски расположени према порти, попуни чланава, у којем тврди, да је државна управа у Турској страшно уздрмана, а финансије, да су у врло неповољном стању. Грађови велики, сјајнијех палача на Босору троше се силни новци, кој се узгајају на велики интерес. Доходак турски износи 18 милиона фунти стерлинга, и свијем тијем приходком не може поднети велике трошкове. Турска располаже великијем изворима, али они нијесу развијени, па с тога и не могу изнети поргу из садашњих неспријих. Русија познана јотри како Турска пропада, а цар Александар II. изјавио је прије неко вријеме: „Турска ће бити готова, када јој нико више новца не позајми“. Неверујемо, да је цар то рекао, али је доста тако, превад није то најјавнија ни једина болест, од које Турска жори узрјети.

По предлогу буџета за годину 1875, који је министром финансије поднео српској скупштини прорачунати су приходи државни на 36,920,000 гр. п. У ту суму долазе:

I. посредни данци, и то: 1) грађанских 19,300,000. 2) београдских 100,000, и 3) харач од Цигана пенатавних 20,000, свега 19,420,000 гр. п.

II. Непосредни данци и то: 1) ђуручина с узградних таксама 5,300,000, 2) трошарина 1 200,000, 3) регални данак од соли 600,000, 4) регални данак од дунава 300,000, и 5) регални данак од рудокопња 20,000, свега 7,420,000 гр. п.

III. Таксе и то: 1) судске и полицијске 1,400,000, 2) канцеларијски приход 400,000, 3)

добитарина 100,000, и 4) шумарина 40,000, свега 1,940,000 гр. п.

IV. Прихода владина, и то: 1) приход од државних добара 550,000, 2) интерес на новце 90,000, 3) приход државне штампарје 450,000, 4) приход економије топчидерске и државне ергеле 50,000, 5) приход поште 350,000, 6) приход телеграфа 350,000, 7) приход управе фондова и окружних штедионица 450,000, и 8) приход од државног рудника у Круњу 200,000, свега 2,490,000 гр. п.

V. Разни извори, и то: 1) повраћени кредити за 1874 годину 1,500,000, 2) наплате за прошле године 1,000,000, 3) ванредни непредвиђени приходи 500,000, и 4) приход фонда школског 1,500,000, свега 4,500,000 гр. пор.

VI. Нови извори, и то: 1) регалне таксе на мекане и каване 250,000, и 2) жиговина 900,000, 1,150,000 гр. п.

Све ове суме кад се саберу уједно излази за горе наведени прорачун прихода у суми 36,920,000 гр. п.

Расходи су државни прорачунати на 36,870,940 гр. пор. Од тога иде:

I. На цивилну листу кнежеву 1,200,000; II. на народну скупштину 160,000; III. на државни савјет 417,000; IV. на додатак председнику министарског савјета 12,000; V. на оште кредите 1,330,000; VI. на пензије и издржавања 997,218; VII. на званичнице кнежева двора 26,400; VIII. на министарство правде и главну контролу 3,683,442; IX. на министарство просвете и црквених послова 4,421,872; X. на министарство спољних послова 1,075,079; XI. на министарство унутрашњих послова 6,988,472; XII. на министарство финансије 3,446,822; XIII. на министарство војно 11,049,208; и XIV. на министарство грађевине 2,062,868 гр. п.

Све ове суме кад се прибери уједно излази горе означени прорачун расхода у суми 36,870,940 гр. п.

А кад се од суме прихода у 36,920,000 одбије сума расхода у 36,870,040, онда излази вишак прихода преко расхода у суми 49,060 гр. п.

Поред онога буџета своштен је скупштини, и преглед расхода, који су одобрени били за г. 1871, 1872, 1873 и 1874, а такође и за исте године и преглед прихода колико су које године изијеле.

Д О П И С И.

КИЈЕВО, 7. Фебруара. — Ужасни и нечувени догађај подгорички, жртвом којег падоше, даљем фашизму и необузданости варварској, толико њених синова наше мисли, но по својој историји и сјајним дјелима дичне и поносе Црне Горе, силно узруја и потресе умовецајеле,

нија француска револуција, за коју многи веле да је бездушна поред свега тога што је десет милиона душа позбала. Говорећи по души, Наполеонова душа има половину овијех душа, па својој души. Но они би и без тих ратова до сада сви помир. — Наполеону је свагда било противно кад му се најоштрје његови мали лични узроци за велике бојеве. Кад је у највећој својој слави као цар долазио у Гали, цијела варош била је осветљена и свакојаким илминска напавана. Пред варошом мексерином била је постављена прекрсна пријада, и на кој са крупним словима блистао се овај натпис: „Велики касаци великом Наполеону“. Тај га натпис као налутно. Дозове касаци преда се и ушта их: „за што сте ставили и ову ријеч мали“? — „из чисте скровности — одговори један касаци — јер заиста ни смо нили према Вашем Величанству“. То објасњење није га задовољило, јер по свој прилици тако је и он сам у себи тај натпис тумачио. — Наполеон се обично за нове ратове правдио прошлим ратом. По томе они што су изгинули у прошлом рату, узрок су за погинућу овијех што ће да падну у новом рату. Он је прао руке од крви — у крви. Међу тим остаје први генерал ратне историје. Велики је био у падњу као и у непању. Слава је била ње ова најјавнија циљ. Ту је постигао. За његово име у Азији и Африци, даље су чули него за неке Француске. Он је несрећно саршио само за то што се и срећи досадио тако дуго све једног човјека пратити. Он је боловао и умро на једном

из и у најјавнијим крајевима образоване Јевропе; будући да с једне стране, исти изнесе на видик, пред очима цијелог свијета то галичачело, које се криво у државном организу турске царевине; јасно показу да није способна да и даље продужи своје биће у колосјеку образованих јевропских држава, а да је дужна да своје мјесто уступи изади и за цивилизацију способнији народи балканског полуострва: а с друге, — што тим самим изненадно пораз и морално о-безоружа своје западне пријатеље, али та, боље рећи турске, који се тако усудио за њу заузимање, и као што се бар сада јасно посматра, јакно неспријатан живот тако нормалним престављање, пак који се, поред тога и данас на жалост савремене цивилизације за њу заузме и у ње страха за њеном пропању, прве сваког времена, подгорички догађај за необориву аксиому објавише, који је дужна да скорим временом послужи силном кретању великог источног питања и преоброздавању геогрфског карте на Балкану, а може бити, као што вишња горе, и на већем дијелу цијело Јевропе. Због тога и видимо да се сво неколико времена, не преставише и говори о том дивљем и ужасном барбаризму турском; да се, не само у оцијалним, него и у другим органима свију јевропских држава, пуне цијели ступци различитих расуђивањем великих политика и државних циљара; да се с нетрпљивошћу очекују код великих кабинета гласови и поглед наше владе на исход тога, тако по Јевропу страшно догађаја; да се исти на западу, по старом обичају, различно тумаче и из њих чудновате, јакне и по нас непријатне теорије и закључке изводе; а отуда и читаво сваки дан велике и торжествене наше војене демонстрације, о којима, као што се после увијек, код нас ни спомена ни је било, а које је само западна фантазија, као Дон Кихот градове у облаке створио; читаво да се наша војска као варварска чета на турску границу крече и велике јале ради. Но ни се тијем лажним гласовима ни мало не чудимо, за то што нас није то изненадило, будући да западњацима није то почетак; а и пређе су се старали, да лажним и нечовјечким гласовима оцрне пред свијетом величанствена дјела нашег великог војсковође, да се изразим рјечица кореспонденци белгијског листа „Ле Норд“, свето мјесто, на којем гаспају сви источни хришћански народи као на олтар, ње ни се храни залог њихове слободе и независности; за то тврдо убјеђен и у ријечима свесвјетског учитеља: да ће свагда лаж пред истином насти и права свјетлост кроз врх продријети, држимо за изишито даље о томе про-дужавати говор, тијем још више, што, као што пређе казасмо, није нам то изненадно; јер су и пређе нии од цивилизованог запада, такви вјетрови вијали, пак овег ни најјавну славицу, што је рећи, нијеси са величанствена брда славенске Шварто нанијели, без сумње да неће моћи ни

малом острву дивје хиљаде хиља даљемо од Француске, а Француска је боловала и преболела. Инглешка је над њим под авламом свога дугог и пијаног краља Ђорђа триумфовала. Што је год у то вријеме и дуго доцније, војавило се даровитијех људи на ратном и књижевном полу у свијету, то је све побуђено тијем потресом из Париза. Нарочито подигло се у цијелој Јевропи у сваком народу много великијех pjesnika. Пјесме сљедећу биткама, и гавранови лешинава. Од дивје хиљаде година све су свађе и битке изишле из народа опјевање, а ни једно пријатељство и љубав њихова. Тако је први Омир пјевао, тако и данас једнако пјевају. — Наполеон у његово доба тако је све само једна ратна pjesma. Но тај услики Француске пробудио је читав овај свијет. На овај свијет по свој прилици није никкија ушлава ниио. Француски покрет све је покренуо. Подигао се понос рода људског. Затворила се врата средњем вијеку за свагда. Мисао почела мислити; народи почели народовати; параброди почели пловити. Француска је дала Јевропи човјечанска права, а Јевропа њој најдобрела Бурбои.

(Поставиће се).

су и можили се Богу, а други су их пртали како тоњу. Сва четири хача срећно се доведу на обалу. — Инглеси су и на суву добри војници. При најжешћем и најдосуднијем часу у битки на Ватерлоу, стојао је Великиот са инглешком војском на једном брешићу, о коме брешићу причају да је Наполеон викину војницима својим: ако узмемо овај брежуљак цијела је Јевропа наша. — (ни је ватра францускијех топова била управљена на Великиот, око њега су на све стране падали војници и официри, а он је као камен стајао ћутећи. Генерал који је био најстарији до њега пређе му и упшта га: шта ћу ја радити кад ви погинете? — стој на овом истом мјесту, док те зрно не погоди“ одговори Великиот. И даље стојао је ту до саршета битке. Зрна су као киша дећела управо на њега. Но свако зрно кад је било близу, скинуло је капу, и поконило се Великиоту и скренуло на десну или на лијеву страну. Великиот је остао жив. Побједа је била његова. Наполеон жељео је ту погинути, али није било још зрно савишено за њега. Сјео је у кола и отишао у Париз. Неј. јунак дунава, озбиљно је тражио смрт. Кад је видео да је битка изгубљена, ободо кова напријед ницну својим војницима: „оодати, оодати да видите, како умјре француски маршал“! — Нежљива судба итедла га. Он је остао жив. За њега су француске руке савише зрно у Паризу. На француском небу његов је живот био јасна звијезда, а његова смрт црна пјега.

На Ватерлоу управо свршила се она знаме-

дана; за то одна то остављамо, а желимо да приједбено и неколико кратких ријечи речемо о том: како је одјекују глас подгорничког крвопролића у овој далекој, но кама по крви блиској царевини — Русији. Увијерени смо, да и сада, без да вам и'шемо, у неколико знате, но из ово мало ријечи, још боље ће те знати и потпуно се увијерити, на колико нам сачувавају у тој великој несрећи цијели руски народ. Данас нема ни једног листа, па ма бдио он политичког, духовног или другог каквог правца и садржаја, који би пропустио, а да о тој катастрофи непроговори и с братским се чуством сажаљења к њој неодиесе. — С друге стране сви, — излагајући величанствену историју Црне Горе и њене битке са његом носилацјом портока, него што је данас, потпуно су увијерени и тврдо зајезују, да ће она, само ако јој се неучини праведна satisfакција знати, па ма када било, обилато своје напирити, тијем још боље, што сви предају, да у будуће, ако се ухвати с Турском у коштац, неће бити саја, као што је то до сада било, а да ће имати доста спљеника и да ће подгорничко питање довести питање не само једне Црне Горе, него цијелог Српства, па и оцњег хришћанског народа живећег на балканском полутоку и трпећег ово толико времена, монголски тиранизам. — Даље свијесни и хумани поступак ваше високопостављене владе и јуначког народа црногорског у оном тешком и узбуђеном моменту, даје част Црној Гори, да се без икаквог ласкања, може наставити потпуно организованом државом, а народу црногорском да може ступити у кругу других образованих народа јевропских. То је, у исто вријеме дало тврду и неопорту основу и нашим наученицима — правни патриотима и истиним заштитницима славенске нације, да докажу тијем безавијесним западњацима неоснованост њихових глупих и пошних теорија и гласова, које су вреће, а које и дан данас распрострају по свијету, изазивајући у њима црногорски народ, народом варварским, и да им без икаквог затезања право у очи кажу, да се они прије таквога назвати могу, што је доста подлито привредно; јер у чему се разликује варвар, који без икаквог расудја, а једно по животном инстинкту врши ужасна дјела, од тога, који истога брани, па шта више на поменуто дјело још и побуђује? Чини нам се само у томе, што последњи као жалосно образована уније боље да своје нечовјечне трагове укрије. Ах! жалосно ли је то чути, када наука у мјесто да људе научи слободу и истину губити учи подлој тиранији и фино замаскираној лаж, као што то видимо код велеученог заваљца, тог истиног љубитеља и браноца сјајно порте!

СЕОСКА ОСУДА НА СМРТ НОВОГА ВУКОДЛАКА.

(Стојај, по народноме приповједању, околу пољовине осамнаестог вијека, у Бањане у Херцеговини).

Ласно ли је цијку зајевати.
А сиротиној милој заљуби,
Милу вољу пољубићу ђевоју.
(Марко прјеско).

Наш старина Маркиша Горчинов једно зими јутро рано устале, походи се Богу, запали дуги чибук уз голему патру, и са наврођењем челоу у некакве необичне мисли заплывио, па кад нагло рамен лав са два дигерате подјекне. Умита је га жена Канда: Ма шта је јутрос, о Маркиша! те си необична погледа; то ти није без свеке; што казуј ти шта ти је, тако ти вјенчане спјевиће! јер ја исконих жана из које да прије чујем. — Маркиша се као иза сна прене, погледа окококо је ли ко од њих, па ће унати жешу: Ђе је наша снаха Ђурђа? — Пошла је у ђевера Јака на сјело и на прело, одговори му. — Зло јој прело а горе сјело! Што дома не сједа, с нама заједно не кука и не лелече свога младога довањина а нашега јединка сина Малутина? Куку мене кој спис, кој очнији вде! (прошине га сузе). — А јдан је знала за њеног главома! ја сам је — вели му Канда — више пута корила што дома неседја и да се не скита по селу дај буди доклен година дана прође; не могу јој ништа, влада и зелена, сита и објесна

СРБИЈА. — Скупштина поднесена је више важних предлога, као: да се укину свих селажинајест окружних начелства; да се оснује народна банка; да ни један државни чиновник не смеје узимати владе више од хиљаду талајера а пензије нико више од пет стотина; да се узму добра министарска; да се у закону о чиновничкој укине параграф 70, како већ не би могла влада одуштати чиновнике под изговором „у интересу државне службе“ и тиме умножавати пензионаре, него које крић, да му се суди да са свијем одушти из службе и. т. д.

Председник оштинне биоградске сметнут је због неуредности која је нађена у ласи.

Пензија поднана је поз-гу негавну разјирцу са српском владом и поставила опет свога заступника у Биоград.

АУСТРИЈА. — Овешајна прогласила је порота у свијена општинјем такма за невинна. Министар Бахман по свој прилици уседа исте ствари као је оставку. И министар финансије Деуретс одлучио је. Излазак парнице јавно вјеме одобрила. Све трошкови подмирује држава.

УРАРСКА. — Нови калпег овако је са- стављен: Бела Венкајм председник министарства. Тиса унутрашњих послова, Сед финансије, барон Шиком трговине, Печн комуникације Пердез правде, и остају Трефорт за просвјету, Сенде за земљску обрну и Пејачевић за Хрватску.

У конзервативци Даволов странку изложио је Венкајм програм нове владе. Шењез изјавио је, да програм свигра не подпуни, да је државне финансије са даљашком администрацијом не могућно уредити и да за то неће моћи подпо- малати ову владу. У истоме смислу изјаснило се више чиновна те странке.

Франција. Лопалеја хоће да испуни из Дес- кове странке и да се самостално конституир. По томе и по изјави на Сеченијевом банкету 17. о. м. вјли се, да се иде за образовањем ја- ке конзервативне странке против данас владајуће.

РАЗЛИЧНОСТИ.

(Богати нови рудници). Недавно нађени су на граници међу Калифорнијом и Не- вадом у тако зваћим сребрним рудницима Коштот на колосално богате руднике сребра. Вјештаци цијене вриједност рудника на какових 1,500,000,000 долара. Половина огромне ове своте добив тро- шак продукције принаштење власником дионица дотичних рудника као добитак. Силно то благо у сребру ограничено је развијено на врло малени простор. Дужина рудника износи, колико се до сада могло израчунати, 1500 стопа, ширине 600

па дига виле на товиље. Нама је куку за опа- ним сином а дојај је ласно, јер се вели: „Ако Турчин погине, бузи други не гине“; него мој Маркиша! — и Бог се именом зове*). Ја бих да ми љу опремају у род док смо на вријеме и туђу крп на свој обрз држати најтеже је бреже у нашој земљи. — Пошто Маркиша подугу про- нисли, рећи ће Канди: Сутра јутру хајде код пријатеља Јакова (оца Ђурђина), поздрав га и рећи му нека бржа к жени да се њешто пораз- говорио. — Отиде Канда сутра дан рано, и е- во је с Јаковом у сунчани заход. — По вечери сједоме крајем патре, запаљине чибукве, а пред њима бардак вина спрај патро да се погријава.

Маркиша. Е Јакове! ја изгубих јединка сина Малутина, и остадо спрак без више никог, као огорјела главица на угашеном огњиште, а ти, зета; Ђурђа, која несудења снаха у твоја ђерка, млада и зелена, рука тек лани из твога перајоја утринута, доста је, мени се чини, удовала; за моју кћу већ није мо за пецјују другу, Ђе јој буде Бог осудно. По јутрос је твоја и немој рећи да ми је тешка; није, Бог ми не дао! а ма на- је за чекина; за љу је Ђурђевдан, хоће гора да пупца а најлет да папти. Што ти говориш?

Јаков (после дугог мучања). Мој Маркиша! твоја жалост не може бити моја радост, јер нам је још свако добро а зло једнако падало; али не знам знаш ли ти што ја знам. . . . и ако

сто а а дубљина по врлици 300 стопа. Свака стопа сребрне жие, по дужина рачунајући, ре- презентира вриједност од 1 милиона долара.

Одјаско су нађени златни рудници на Кали- форнији, дајте од какавх 25 година, продуцира- но је у сједињеним сјевепо-америкаским држа- вама какових 1,500,000,000 долара вриједности метала. Ако и јест овај износ огроман, он би још огромнијим, да није мањало комуникација, које би водиле уградо до свих рудника.

Велике и врло тешке машинне требало је тисућу жила на колница возити неваљалим путем, који се истом жором проваћи, док су стигле на опредјелено мјесто. Оваквиј начини морасе се живех и свака ствар потребна за рударе и рад- нике овако допрејати, умљед чега морали је и цијена трошкова пораста. Него је тако мучно и погађебно било појединим особама путовати до рудника. Овиј тумачи се и они необична око- ност, да је предјел Антона, који обилује неиз- црпљивим богатством на сребру, с. 1870 имао једна 18000 бифејих становника, а ипак је тај предјел већи од Пенсилваније, Њу-Јорка и Охија укупно узевши ова. Кад се једном своји тај на сребру толико богати предјел железница с истоком и западом сјевепо-америчке републике, његово ће пушанство за коју годину бројати на стотине тисућа, а правас његова на сребру, које- га се већ до сада сваке године за више милио- на долара ископало, умножи ће се неваљерно. Нове а старе државе републике стећи ће тада ново и много важно тржиште својих фабриката.

(Велик пожар). У Москви изгорјела је неки дан велика палата, што је од покоје вели- ке кнегиње Јелене кућења за Николајев ли- неј. Клар је огроман; палата, „Остојенка“ про- цјењена је на 300,000 рубаља, а осигурања би- ла само до 76,000.

(Подземна жељезница). Дне 17. Ја- нуара почела је возња на подземној жељезници између Галата и Пери у Цариграду. Дугачка је 614 метара; гаје је најдубље испод земље, 25 је метара испод нивоа мора. Влакове гони ста- лан парострој на безкрајну конопу тако, да с једне стране кола диже, а с друге спушта. Сва- ких пет минута дође по један влак на свако мјесто. Друштво жели да ће сваки превести с једнога мјеста у друго преко 30,000 људи. Кон- цесију има Француз, инжињер је Француз, а главничари Англез.

(Сваких пет минута пород). Године 1874 родило се је у Лондону 121,394 дјете, поврло је само 76,606 чељад. Број пучи- нства помножао се је даље за 44,788 душа. Год. 1874 родило се 20,207 више дјете него ли год 1864. Ако се укунви број порода подијели на цијелу годину, на дан долже 333 порода, а на сахат 14 или по један сваких 5 минута.

буде петица, зло и ипонако и мени и теби, а хоће образу најтеже, којета нећу бити кадар ни лугом ни саључом опрати.

Маркиша (у чулу и мислима). Не ја ништа, тако ми четверо поста и кључа цркенога! Шта је казуј, ако Бог знаш!

Јаков. Завиш ли, Маркиша! да ја теби сар- пних моју Ђурђу са ситовијим под иђијеским ђе- ројачким вијенцем, да се вјенча за твојан снпж као свад по земљи и по свијету. Сии ти умре, тако је божи воља хвала, ни ја теби крип ни ти мени дужни; али ја чујем да је Ђурђа трудна у шести мјесец, а Малути је појојни умро као му на јде десети мјесец. Ја ти је пушину нећу, придржи је код тебе док се оброди, да видно чи- је је дијете и сики је затрудила. Ти добро знаш нашу долажу ласкљују: „Ђе год се крава води, дола се теле“, па чије буде теле онга је и крава; а ти је — бели — стоону неводни кући.

Маркиша (удари се дланом по челу). Ма што кажеш, Јакове, Бог ти и велики свети Јовни. А што не каза

Канда (умукује их). Лакше, људи, збори- те, ако Бога знате! Ено је дошао у ђевера ли Јока наш комнаја Милован са двоје троје мо- чала на сјело, а међу њима нека по алетер, пак све, могу чути што зборите.

(Поставиће се).